

Јеленка Ј. Пандуревић¹
Универзитет у Бањој Луци
Филолошки факултет

ВИСОКОПОШТОВАНА АКАДЕМИЈО! (ПОГЛЕД ИЗА КУЛИСА)²

Abstract: The subject of scientific interest is neglected and hidden folk literature, that is to say manuscript legacy deposited in the Archives of SANU (Serbian Academy of Sciences and Arts), which has (deliberately or by negligence) been put alongside folkloristics, as well as historical and literary research. Is the literature in question neglected cultural heritage or just a worthless body of folk records, a bunch of plagiarisms and counterfeits – remains to be seen, since folklore studies have not yet made concluding remarks. It is certain, however, that history and poetics of Serbian oral literature cannot be fully grasped without taking insights into the manuscript collection from the second half of the 19th century in the western Serbian regions, as well as the records Serbian Royal Academy archived throughout the years, including the period following the Second World War. The paper selects the correspondence of Jovan Zorić with the Serbian Royal Academy, which could be viewed as materials to be used in case study, since it offers insights into the most significant aspect of institutional strategy of collecting folk proverbs. Autobiographical discourse and the implied dialogical form reveal the discrepancy between the imagined (ordre conçu) and realized (ordre vécu) order (Levi Strauss 1958: 347–348) of national cultural politics, and "the view from below" (Asman 2011: 105) reveals the other side of grand enterprises as to constructing national identity and the culture of memory.

Key words: Serbian folk literature, manuscript collections, SANU Archive, records from Bosnia and Herzegovina

Извори за проучавање усменог књижевног стваралаштва Срба у Босни и Херцеговини су вишеструки. Предност се традиционално даје штампаној грађи, а објављивање збирки и појединачних записа као резултат интензивног интересовања за усмено пјесништво и народну културу уопште изразито је обиљежило два периода у историји српске културе на овом под-

1 jelenkapandurevic1@gmail.com

2 Рад је настао у оквиру пројекта *Проучавање и заштитна нематеријалне културне баштине Републике Српске* који се реализује на Филолошком факултету Универзитета у Бањој Луци уз финансијску подршку Министарства науке и технологије у Влади Републике Српске.

ручју: период стварања и консолидовања националног идентитета у условима аустро-угарске окупације и анексије Босне и Херцеговине, и период систематског и научног истраживања и објављивања разноврсне фолклорне грађе у окриљу Института за проучавање фолклора (1947–1958)³ и касније, као дјелатност Одсека за духовну културу Етнолошког одјељења Земаљског музеја у Сарајеву⁴. Етномузиколошка истраживања такође су имала за циљ објављивање грађе, која је у равни текста релевантна за проучавање усмене књижевности (Кућаћ 1878–1941; Kuba 1909–1910; Milošević 1954–1964; 1964; 1984; Simić 1954, 1959, 1961, 1966). Библиографија књижевних прилога у листовима и часописима Босне и Херцеговине⁵ открива да су штампаним књигама народних умотворина често претходиле збирке или дијелови збирки објављивани у часописима, а сакупљачи из Босне и Херцеговине слали су своје прилоге и у часописе који су излазили у Србији. Уз збирке сакупљача: Јукића и Мартића (1858), Богољуба Петрановића (1867; 1870), Милована Глишића (1872), Стевана Давидовића (1884), Петра Мирковића (1886; 1913), Михајла Милановића (1893; 1924), Милана Бугариновића (1904), Косте Хаџи Ристића (1873), Николе Кашиковића (1927–1928; 1951), Марка Поповића Родољуба (1892), Станка Кукића (1898; 1924), Луке Грђића-Бјелокосића (1896–1898), Вука Врчевића (1886; 1890), Вељка Радојевића (1912) и других, као посебно значајна, издваја се и једна „часописна“ – збирка српских народних умотворина из *Босанске виле* (1886–1914)⁶ (v. Džonić 1954).

Оно што је мање познато, чак и у научним круговима, јесте чињеница да је изузетно богата и разноврсна грађа до данас остала необјављена. И код упућених, свако даље интересовање се повлачи пред чињеницом да је огромна већина записа из Етнографске збирке Архива САНУ обиљежена стигмом „лажних народних умотворина”. Полемика у вези са књижевноисторијским и поетичким аспектима ове грађе још увијек није окончана (уп. Гагонја Radovanac 2011). Извјесно је да би озбиљном критичком вредновању допринијело њено публиковање⁷, а утисак је, након летимичног увида у стање рукописа који припадају Етнографској збирци, да је наступио пос-

3 У Архиву Института чувају се 7903 записа говорног фолклора. Подаци В. Палавестре (Palavestra 2003:24).

4 Види у: *Својеница стојодинишнице рада Земаљског музеја Босне и Херцеговине 1888–1988*, Сарајево 1988.

5 *Библиографија књижевних прилога у листовима и часописима Босне и Херцеговине (1850–1918)*, Институт за књижевност, Сарајево 1991.

6 „У прибирању народних умотворина и фолклорног градива Вила је за својих тридесет година излажења учинила више него иједан наш други лист или установа сем Академије; њене свеске представљају данас богат и за те студије неопходно потребан архив; и то листу даје нарочиту вредност независну од његове историјске улоге” (Čorović 1925: 111).

7 У току је процес дигитализације рукописне грађе, који се, у недостатку финансијских средстава, не одвија жељеном динамиком.

љедњи тренутак (сл. 1, 2, 3). Трошна и лоша хартија неће још дуго чувати народне пјесме, приповијетке, пословице, загонетке забиљежене пером сеоских учитеља, свештеника, гимназиста и финансијских стражара, као ни писма упућена „Високопоштованој Академији” (сл. 4, 5). Шта год да су забиљежили, и како год, дужни смо оставити у наслеђе будућим нараштајима, као дио наше и њихове историје, културе и књижевне традиције.

Етнографска збирка Архива САНУ израстала је на идеји да сакупљачку и издавачку дјелатност Вука Стефановића Караџића треба наставити у институционалним оквирима, и њоме обухватити ареале усмене традиције који су се нашли изван корпуса класичне Вукове збирке, односно крајеве у којима је до дубоко у XX вијек усмена традиција сачувала своју виталност. О интензивној сарадњи са сакупљачима усменопоетске и друге фолклорне грађе из свих српских крајева свједочи и *Прејлед рукописних збирки народних умотворина које се налазе у Етнографској збирци Архива Српске академије наука и уметности (1886–1966)*, који је 1966. године сачинио др Илија Николић⁸. На страни 98. и 99. тог рукописа наведени су азбучним редом сакупљачи чији се записи односе на грађу из Босне и Херцеговине, њих 47: М. Ачић, Петар Бесаровић, Јово Билбија, Лазар Бркић, Вук Врчевић, Лука Грђић-Бјелокосић, Јован Гузина, Тодор Димитријевић, Стеван Дучић, Ђ. П., Осман Ђикић, Јован Ђокић, Душан Зорић – Драгош, Јован Ђ. Зорић, Петар Ивановић, Цвијетин Јовановић, Милан Карановић, Никола Кашиковић, Гојко Килибарда, Лазар Кирјак, Јован Копривица, Манојло Бубало-Кордунаш, Никола Кукић, Андрија Лубурић, Сава Љиљак, Дионисије Миковић, Саво Миладиновић, Петар Мирковић, Милица Миронова, Јован Мутић, „неколико другова”, непознати сакупљачи, Милан Обрадовић, Мићун Павићевић, Ђока Перин, Јован Перовић, Богољуб Петрановић, Висарион Петровић, Душан С. Поповић – Момир, Јован Радуловић, Тодор Ромовић, Жига Сукејна, Омербег Сулејманпашић-Деспотовић, Владимир Ст. Трифковић, Илија Ђулум, Константин Хаџи-Ристић, Косара Цветковић. Хатица Крњевић, која је своју студију о усменим баладама из Босне и Херцеговине и свој антологијски избор (Крнјевећ 1973) у великој мјери заснивала на рукописној грађи Архива САНУ, из Етнографске збирке издваја и записе Николе Вељића, Симе Ђурића, Душана Бајића, Милана Мандића, Радослава Недовића, те 15 пјесама непознатог сакупљача из Босне и Херцеговине.

Записи са терена пристизали су и након Другог свјетског рата, али је процес систематизовања и публиковања текао изузетно споро. Велике мо-

8 Проф. Илија Николић је рукопис дао на чување и даље поступање др Славици Гароњи Радованац, чијој лубазности и колегијалности дугујем могућност увида у његов садржај.

гућности за научна истраживања Етнографске збирке, најављене и потврђене чувеном збирком народних приповједака у избору и са коментарима Веселина Чајкановића из 1927. године, нису искориштене ни до данас. Академијиним *Одбором за издавање корџуса народних пјесама* од 1957. године руководи Војислав Јовановић Марамбо који је испољио изузетну строгост оцјењујући и одбијајући збирке које су нуђене Академији за откуп аргументацијом која углавном почива на ставовима објављеним у чланку под насловом *Што хиљада пјесама али – колико фалсификација?* и поднасловом *Хаос у народним пјесмама* (NIN, 264/1956. Према: Pantić 2008). Као стручњак који је науку задужио управо разоткривањем мистификација (Проспер Мериме, кнегиња Розенберг, Владимир Красић), указујући на лажне златнике цара Душана и кнеза Лазара, лажни престо Ивана Црнојевића, лажне ликове Филипа Вишњића, Милоша Обилића, Марка Краљевића, Мијата Томића и прикупљајући грађу за *Зборник лажне народне поезије* (Pantić 2008)⁹, Марамбо је својим ауторитетом стигматизовао рукописе Етнографске збирке, истичући да би њиховим објављивањем наука имала више штете него користи (в. о томе: Jovanović 1997; Jovanović 2001; Pantić 1996; Pantić 2008; Ajdačić 2004; Garonja Radovanac 2011).

Писма Академији, послана уз збирке народних умотворина, откривају међутим да иза умножавања, комбиновања, претакања и препјевавања већ познатог, позајмљивања из других збирки, слања туђих записа и опсједнутости бројем стихова који се шаљу не стоји тек „дечачко славољубље, беспослица, сенилност, лоше схваћен патриотизам [...] 'набеђених фолклориста'” (Jovanović 1956; Према: Pantić 2008), већ и сасвим конкретни, егзистенцијални разлози. Тако је и Јован Ђ. Зорић, богослов и консисторијални писар

9 „Међу тим 'лажним' народним песмама неке су преддуковске и нашле су се у збирци старих песама коју је из рукописа прибрао Валтазар Богишић, затим у Ерлангенском рукопису, у хартијама Захарија Орфелина, у оставштини Петра I, владике црногорског; другима су 'аутори' странци, као што су грофица Розенберг-Орсини, Никола Томазео, Шарл Нодје, Проспер Мериме и амерички научници прослављени својим бележењем народне поезије на нашим теренима Милман Пери и Алберт Лорд; али далеко највише места на тој листи сакупљача народне поезије заузимају Срби, Хрвати и Македонци XIX и XX века, који су по једном или по више, па и по много пута, уносили у своје збирке песме несумњиво народног па и књишког порекла, који су их сами правили, из најразноврснијих побуда, и подметали као изворне и праве, с циљевима од сваке врсте. У њиховом кругу нашле су се и неке од највиђенијих личности из прошлости, као што су Петар II Петровић Његош, и његов учитељ и српски песник Сима Милутиновић Сарајлија, а низ се затим наставља именима као што су др Јован Стејић, Анте Фрањин Алачевић, фра Грга Мартић, злогласни Стефан Верковић, прота Никола Беговић, Богољуб Петрановић, Милан Станић, Никола Кашиковић, Балдо Мелков Главић, Милош С. Милојевић, Филип Радичевић, Миховио Павлиновић, Фрањо Кухач, Манојло Кордунаш, Милан Обрадовић, Тихомир Остојић, Новица Шаулић, Лука Грђић Бјелокосић, Иван Мештровић, Матија Мурко, Мићун Павићевић...” (Pantić 2008: 381).

у Сарајеву, осим разноврсних народних пјесама¹⁰, које до сада нису биле предмет критичког оцјењивања, Академији послао и пет писама. Уз њих се чува и шесто, писмо Душана Зорића Драгаша, којим се поентира сакупљачка дјелатност, али и судбина „попа Јове”. Доносимо их у цјелини, будући да свједоче о времену, људима, тежњама и осујећеностима, и бацају свјетло на стварност записивања, наручивања, утицаја, преписивања, редиговања, објављивања народних умотворина у „најплоднијем периоду сакупљања народних умотворина у Босни” (Kruševac, 1947: 834).

Српска краљев. Академијо!

Узимам слободу извјестити ти славну српс. краљ. академију, да сам од лањске године до данас скупио, преписао и средио око 7500 стихова српс. нар. јуначких пјесама, највише средњих времена: дакле, ускочких и хајдучких, које до сад нијесу нијде штампане и ни мало не ушћуљују Вуковим пјесмама.

Ако је истина, да српска краљ. Академија српске народне пјесме купи и мисли их издавати, то нека благоволити Јовану Ђ. Зорићу, конзисторијалном писару у Сарајеву у што краћем року одговорити:

Хоће ли те пјесме примити и по што, рачунајући по стиху?

Овом приликом изјављујем да сам и онако мислио послати неке пјесме српс. Краљ. Академији.

Да сам те пјесме почео купити најнало ме је то, што их Хрвати преписују, и издају као своје умотворине, а што ово писмо тишем наложи ме ошће то, што нијесам у стању издати их сам ни ооволико, колико сад имам, а нећемо колико ћу их имати послије годину дана, пошто једнако радим око тога, па често и до саме зоре.

Српс. Краљ. Академија велико ће добро учинити ако те пјесме ошћути, ако ради ичега, а оно ради самих народних умотворина, које иду у твоје руке, а само ради немара оних, који би могли то преиријечити.

Очекујући скори одговор

Остајем

С особитим поштовањем

Јов. Ђ. Зорић

Сарајево, 23/V 1899.

10 Српске народне пјесме (Кладањски и Власенички срез):

1. Различите женске (25), 26 листова
2. Пјесме љубавне (78), 41 лист
3. Пјесме шаљиве (3), 1 лист
4. Пјесме јуначке (36), 90 табака, 16 142 стиха.

Затим:

1. Народне пјесме мушке (27), 259 листова, 6243 стиха
2. Народне пјесме женске (45), 28 листова, 565 стихова.

* * *

Сарајево, 22/II 1900.

Висока академијо!

Недавно сам извијешен по јоси Н. Бркићу, повјеренику српске књижевне задруге, да је жеља те високе Академије, да јој пошаљем скупиљене српске народне пјесме, за које сам лањске године јавио.

Сљедујући радо, према задајој ријечи у мом лањском писму, шоме позиву, шаљем 24 пјесме са 11, 566 стихова.

Од овијех испијез пјевача имам забиљежене све наслове пјесама, које још знају, те по шоме моју закључиши да од истих моју преписаши још најмање околико колико сада имам, а осим штоа сазнао сам за неколико гласовитих пјевача, које мислим, ако Бој да и срећа јуначка, наскоро поштражиши, или себи у Сарајево добавиши.

Вријеме би ми за што најзгодније било око Васкрса, по што сам тада 15 дана од канцеларијских дужности слободан, а продужио бих ту слободу, у шоме случају, на мјесец дана, но то ће ми бити могуће особито тако, ако шоме не буду стајале какве пошешкоће на пушту, од којих је најглавнија недоспаћак новца.

Збој штоа сам слободан најпонижније замолиши ту високу Академију, да благоизволи одредити напраду на ове пјесме прије Васкрса ове год, у прошивном случају, ако то не би било могуће, то онда најпонижније молим оно што се може, а што је, да та висока Академија до штоа доба благоизволи послаши овамо на поштанскога што већу своју а conto напrade, која ће, без сумње, иза штоа сљедовати.

При одредјељивању напrade на ове пјесме, нека та висока Академија имагне у виду осим силнога ушрошенога времена и новац, док су се пјесме преписале, јер, како је познато, пјевач, а нарочито ови сиротиани у овако великој вароши, не ће да пјева, ако му је трло сухо нешто ваља често залијевати добром шљивовицом, иначе се учини да је задрјемао и уморан од силнога рада.

Пјесма: Панџић Усејин и Павичић Лука штампана је у „Бос. Вили“ 1899. број 1–6. али тако јадно да је, осим што је много испуштено, и ред пјесме поремећен, тако, да је нико не море разумјети, осим онога, који ју је написао.

Надајући се што повољнијему и што бржему рјешењу те високе Академије,
јесам

понижни:

Јован Ђ. Зорић

бојослов и консисторијални писар у Сарајеву

* * *

Сарајево, 8. априла 1900.

Славна академијо!

Прочитавши извјештај те славне академије, од 3. априла т. т, број 86. узимамам слободу одговорити следеће:

Имам врло јаких разлога, због којих не могу себи допустити да пристанем на увјете у горе наведеном високоцијењеном извјештају:

I Ја заиста љубим књије и све дадох за књије, али, - будимо искрени -, на што ће мени лампрофири у Србији¹¹ (овдје не мислим ништа зло) кад нијесам у стању отићи на многа мјеста и преписати неколико хиљада стихова?

II Ја сам те ћјесме мислио сам издати за крајко вријеме (по што већ имам још 10 000 стихова преписанијех), а чуо сам, да ће српска краљ. Академија скупићати ћјесме најмање 10 год., па их онда критички средити и издати (а докле ће матица хрватска издати све српске ћјесме.)

III Ја још нијесам ни положио свих боџословских испита и разумљиво је да је мени врло тешко осим силној времена пошрошити око 30 фор. За преписивање ћјесам, па тако кубурићи с новцима чешиће пућа, чекајући награду послије десет година, па за Бога сад ми треба, а послије 10 година може бити, да ја нећу искаши од других награду нећо групи од мене;

III Матица хрватска нејресћано преко својих повјереника купи српске народне ћјесме и што баш у околини оних лица гдје и ја кутим; могу ли ја дакле у оваквим приликама нешто учинити?

Бој ми је свједок, а и моји ме другови познају, да нијесам зао ни похлепан за новцем, али ми је од стране те славне Академије врло криво учињено, за што морам замолиши: да ми се ћјесме блаџоизволе чим прије на шраћ одаслаши.

Јесам најпонижнији:

Јован Ђ. Зорић,

боџослов и консисџор. писар.

* * *

Високославна Академијо!

Кад сам прије годину дана први пут послао ћјесме, била је ша Високославна Академија милостива, те ми је а септо награде доставила 120 динара; за групи пућћ посла-

11 Биће да је ријеч о књизи *Лампрофири у Србији, Од Јована М. Жујовића* коју је 1888. издала Српска Краљевска Академија, и којом је, умјесто новчаном „наградом“ плаћен труд Јована Зорића. Иначе, лампрофири су „врло разноврсна скупина магматских жилних до ефузивних стијена, богате калијем, од минерала долазе утрусци биотита и/или ам-

не ћјесме изабрао сам књиџа, које сам у реду примио, на чему најшћолије захваљујем. Ево сад и шћрећи пући шаљем 6244 сћиха и молим најшћонизније Високославну Академију наука да блашћоизволи уважити моју скромну молбу, која се у овом сасћији: шћошћо није сам најбољешћа здравља, шће морам око Тројичина дне дошћусићи узети, а шћошћо сам у оскудници новца молим најшћонизније, да се ове ћјесме шћредедају и да ми се а сћонто натраде шћио већа свошћа шћошаље и шћо до Тројичина дана шћ. Ј. до 1/14 јунија ове год. На чему ћу бити особитио блашћодаран, уз обећање да ћу на јесен ошћешћи шћослашћи 6-10 000(шћада) сћихова.

Понизни

Јован Ђ. Зорић

Консисћоријални канцелисћи

У Сарајеву 18/V 1902.

* * *

Високославна Академијо!

Дана 19. маја=1. јунија ове 1902. год. шћослао сам шћој академији 6244 сћиха народних ћјесама са молбом да ми се блашћоизволи до 1/14 јуна одговоришћи, односно шћио већа свошћа а сћонто натраде шћослашћи. Шћошћо никаква шћаса добио нијесам, шћо овим најшћонизније умољавам одговор, е да ли су шћоменушће ћјесме примљене, и шћија је у шћледу шћоша учињено.

У Сарајеву, 5. јуна 1902.

Јован Ђ. Зорић

консисћи. канцелисћи

* * *

Краљ. Српској Академији Наука Београд

У прилошу досћављам неке рукописе шћоч. шћароха Јована Ђ. Зорића из Крњевине и шћо пришћовијешћке: „Три чуда”, „Како је сиромашћи шћосћоо везир” и „Бела царев зет”¹², шће несређени рукопис „Виле”.

Шћошћо је вриједни шћокојник још као ђак и консисћоријални канцеларисћа у Сарајеву радио на сакућљвању народних умошћворина за шћу Академију Наука, шћо је сшћурно и ове намијенио шћшћој, шћа како та у раној младосћи кад је као свешћеник сшћушћио на шћарохију у Крњевини, кошар бос. Пешћровац неушћишћна смрћи шћокоси, шћо међу множином шћеових књижевних радова нађох и ове пришћиљешћке и рукопис.

фибола уз оливин и пироксене. Л. се јављају као плитки дајкови, силови или шћтокови” (Proleksis enciklopedija).

- 12 Све три пришћовијетке штампане су у веома строгом избору Веселина Чајкановића 1927. године. Напомена. Ј. П.

Покојни пој Јован Ђ. Зорић, истакао се као српски пјесник јаким пољшарзом с више пјесама у „Искри”, „Бос. Вили”, „Источнику” и др. а и у маси рукописа који су код мене. У исто вријеме сакупио је народне умотворине и слао тој Академији и добивао награде.

Како је пој Јово у највећем сиромаштву скончао свој живот, то се за његов проб зна само по причању сељака, да је уз цркву у Крњеуши, где се подиже једна запуштена хумка. То ме боли као његова ближњеи и зашто сам одлучио да његове све радове што се у рукопису код мене налазе уз чију приломоћ објелоданим, те ако на тај начин дођем до које паре, да шоме закопанош талентишу дадем видан знак и оградим проб, да та сеоски крмици не рове.

Зашто молим и Кр. Академију да извиди да ли Јован Ђ. Зорић за своје слаше радове из Сарајева и Крњеуше има још што у име награде примити? као и да ли ће за ово сад предати бити што награде?

Ако има што молим да ми се стави на располање у најријед означену сврху.

С поштовањем,

Душан Зорић Драгош¹³

Београд, 5/VI 1913.

* * *

Одступања од изворног фолклора условљена хипертрофираном потребом да се нагласе традиција, припадност, различитост, могу се очекивати код сакупљача из Босне и Херцеговине код којих је књижевни и етнографски рад често био подређен политичким циљевима (в. Pandurević 2008), при чему не треба изгубити из вида чињеницу да се и у кривотворењу фолклора „огледа књижевна судбина једне усмене традиције у тренутку додир са другом културом” (Ајдаћић 2004: 216). Без обзира на степен аутентичности, грађа из Босне и Херцеговине представља драгоцјен прилог проучавању историје српске књижевности који на специфичан начин освјетљава

13 Потписани је такође сакупљач народних умотворина и сарадник Академије, а како сам каже, и наследник рукописа Јована Зорића. У *Књизи инвентара* Етнографске збирке и *Прегледу* Илије Николића налазе се следећи подаци:

1. Јуначке пјесме (22), 112 полутабака, 4552 стиха;
2. Женске пјесме (166), 67 полутабака, 2568 стихова
3. Народна приповијетка: *Ко има много, жели још више*. Приближежио Душан Зорић-Драгош из Човке. Стр. 1, 34x21 Штампана у СЕЗ 1, бр. 118 (ЕЗ 167/1-3).

Затим: Српске народне умотворине. Женске пјесме. Скупио у Босни и Херцеговини, а највише у Босанској Крајини и Лици Душан Зорић – Драгош. Јуни 1913. стр. 12, 24x21. Пјесама 17 од разних пјевача из Бихаћа, Бобољуска, Велебита, Доњег Лапца, Кулен Вакуфа, Пркоса, Рачића, Рипча, Удбине и Хрмња (ЕЗ 218).

не само рецепцију и „повратне утицаје” штампаних збирки, него и ону „исконску жилу куцавицу”, односно рачунање са „родном понорницом”, чак и онда када се морају прихватити аргументи „о пројектовању политичког програма српске пропаганде у Босни посредством народних песама”¹⁴.

Систематизовање и публикавање рукописне грађе из Босне и Херцеговине која се чува у Архиву САНУ и у условима када се касни читав вијек, могло би потрајати годинама. Динамика тог процеса зависи од цијелог низа околности¹⁵. Можда се управо у хартијама које потписује „финансијски стражар” Јован П. Мутић (сл. 6, 7) крију антологијске пјесме¹⁶, будући да је чак двадесет приповједака овог сакупљача задовољило строге критеријуме Чајкановићевог избора из 1927. године. Ова велика збирка народних пјесама из Архива САНУ детаљније ће бити проучена у оквиру пројекта *Проучавање и заштитна нематеријалне културне баштине Републике Српске*. А то је само мали дио. У каквим институционалним оквирима ће се одвијати дигитализовање, штампање и проучавање необјављених рукописа српске народне књижевности, остаје да се види.

ИЗБОРИ / PRIMARY SOURCES

- Bugarinović 1904: M. Bugarinović, *Sarajke srpske narodne ženske pjesme*. Књига прва. Mostar. [orig.] Бугариновић 1904: М. Бугариновић, *Сарајке српске народне женске пјесме*. Књига прва. Мостар.
- Davidović 1884: S. N. Davidović, *Srpske narodne pjesme iz Bosne (ženske)*, Pančevo. [orig.] Давидовић 1884: С. Н. Давидовић, *Српске народне пјесме из Босне (женске)*, Панчево.
- Glišić 1872: M. Đ. Glišić, *Srpske narodne pjesme*, Novi Sad. [orig.] Глишић 1872: М. Ђ. Глишић, *Српске народне пјесме*, Нови Сад.
- Golemović 1987: D. O. Golemović, *Narodna muzika Podrinja*, Sarajevo: Drugari. [orig.] Големовић 1987: Д. О. Големовић, *Народна музика Подриња*, Сарајево: Другари.
- Grđić Bjelokosić 1896–1898: L. Grđić Bjelokosić, *Iz naroda i o narodu I* (Mostar, 1896), II (Mostar, 1897), III. *Smilje i bosilje* (Novi Sad, 1898). [orig.] Грђић Бјелокосић 1896–

- 14 „Сигурно је да су сакупљачи народног блага на граничним подручјима верских заједница били у потпуности свесни њихових међусобних разлика, а врло вероватно да су неки од њих подлегли искушењу да своју етничку пристрасност поставе изнад објективности сакупљача. На основу казаног, логично је претпоставити да се и у осталим додирима муслиманске и хришћанске, или православне и католичке заједнице могу да очекују покушаји дотеривања записа усмене традиције” (Ајдачић 2004:202).
- 15 Пројекат Одбора за народну књижевност САНУ којим руководи академик Нада Милошевић-Ђорђевић усмјерен је на дигитализацију цијеле збирке. Сарадња на институционалном нивоу, којој свакако треба тежити, значајно би убрзала овај процес, а увид у усмено књижевно стварање Срба у Босни и Херцеговини био би много јаснији.
- 16 Изневјерено очекивање ублажила би чињеница да се не спомиње у Јовановићевом *Зборнику лажне народне поезије* (Pantić 2008).

- 1898: Л. Грђић Бјелокосић, *Из народа и о народу I* (Мостар, 1896), II (Мостар, 1897), III. *Смиље и босиље* (Нови Сад, 1898).
- Hadži-Ristić 1873: К. Hadži-Ristić, *Srpske narodne pjesme pokupljene po Bosni*, u Biogradu 1873. [orig.] Хаџи-Ристић (1873). К. Хаџи-Ристић, *Српске народне пјесме покупуљене по Босни*, у Биограду 1873.
- Jukić-Martić 1858: I. F. Jukić Banjolučanin i Lj. Hercegovac (fra Gr. Martić), *Narodne pjesme bosanske i hercegovačke, svezak prvi, pjesme junačke*, izdao o. Filip Kunić Kuprješanin u Osieku 1858, str. XVII+452.
- Karadžić-Vrčević 1866: V. Stefanović Karadžić, *Srpske narodne pjesme iz Hercegovine* (ženske), Већ [orig.] Караџић-Врчевих (1866). В. Стефановић Караџић, *Српске народне пјесме из Херцеговине (женске)*, Беч.
- Kašiković 1927–1928: N. T. Kašiković, *Narodno blago I*, II i III, Sarajevo. [orig.] Кашиковић 1927–1928: Н. Т. Кашиковић, *Народно благо I*, II и III, Сарајево.
- Kašiković 1951: *Narodne pjesme, iz zbirke N. T. Kašikovića*, Sarajevo: Svjetlost. [orig.] Кашиковић 1951: *Народне пјесме, из збирке Н. Т. Кашиковића*, Сарајево: Свјетлост.
- Kuba 1906–1910: Lj. Kuba, *Pjesme i narjavi iz Bosne i Hercegovine*, Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, 1906, XVIII, str. 183–208; str. 353–366; str. 499–508; 1907, XIX, str. 103–114, str. 629–638; 1908, XX, str. 117–128; str. 255–266; str. 403–413; str. 546–552; 1909, XXI, str. 303–312; str. 581–602; 1910, XXII, str. 513–536.
- Kuhač 1878–1941: F. Kuhač, *Južno-slovenske narodne pripjevke I*, II, III, IV, V, Zagreb 1878, 1879, 1889, 1881, 1941.
- Kukić 1898: N. Kukić, *Srpske narodne umotvorine iz raznih srpskih krajeva*, Pribilježio i izdao N. Kukić, Srpska štamparija u Zagrebu 1898. [orig.] Кукић 1898: Н. Кукић, *Српске народне умотворине из разних српских крајева*, Прибиљежио и издао Н. Кукић, Српска штампарија у Загребу 1898.
- Kukić 1924: N. St. Kukić, *Zvući narodne lire iz Gornje i Bosanske krajine*, I, Zagreb: Jugoslovenska štampa D. D. [orig.] Кукић 1924: Н. Ст. Кукић, *Звуци народне лире из Горње и Босанске крајине*, I, Загреб: Југословенска штампа Д. Д.
- Milanović 1893: M. Milanović, *Srpske narodne ženske pjesme iz Sarajeva*. Sabrao Mihajlo Milanović, U Sarajevu, izdanje i štampa Špindlera i Lešnera. [orig.] Милановић 1893: М. Милановић, *Српске народне женске пјесме из Сарајева*. Сабрао Михајло Милановић, У Сарајеву, издање и штампа Шпиндлера и Лешнера.
- Milanović 1924: M. Milanović, *Odabrane srpske narodne pjesme „sevdahlinke” ljubavne ašiklije*, Sarajevo [orig.] Милановић 1924: М. Милановић, *Одабране српске народне пјесме „севадхлинке” љубавне ашиклије*, Сарајево.
- Milošević 1954–1964: V. Milošević, *Bosanske narodne pjesme I-IV*, Banja Luka: Muzej Bosanske krajine, Odsjek za narodne pjesme i igre.
- Milošević 1964: V. Milošević, *Sevdalinka*, Banja Luka: Muzej Bosanske krajine, Odsjek za narodne pjesme i igre.
- Milošević 1984: V. Milošević, *Ravna pjesma*, Banja Luka: Glas.
- Mirković 1886: P. Mirković, *Srpske narodne pjesme, gerzovske i devojačke iz Bosne*, skupio ih P. Mirković, Rančevo [orig.] Мирковић 1886: П. Мирковић, *Српске народне пјесме, герзовске и девојачке из Босне*, скупио их П. Мирковић, Панчево.
- Mirković 1913: P. Mirković, *Ašiklijske doskočice sa dul-pendžera*, Sarajevo [orig.] Мирковић 1913: П. Мирковић, *Ашиклијске доскочице са дул-пенџера*, Сарајево.

- Petranović 1867: В. Petranović, *Srpske narodne pjesme iz Bosne i Hercegovine (ženske)*, Sarajevo [orig.] Петрановић 1867: Б. Петрановић, *Српске народне пјесме из Босне и Херцеговине (женске)*, Сарајево.
- Petranović 1867: В. Petranović, *Srpske narodne pjesme iz Bosne i Hercegovine. Epske pjesme stariјег времена*, Beograd. [orig.] Петрановић 1867: Б. Петрановић, *Српске народне пјесме из Босне и Херцеговине. Епске пјесме старијег времена*, Београд.
- Petranović 1870: В. Petranović, *Srpske narodne pjesme iz Bosne i Hercegovine. Јуначке pjesme stariјег времена*, Beograd. [orig.] Петрановић 1870: Б. Петрановић, *Српске народне пјесме из Босне и Херцеговине. Јуначке пјесме старијег времена*, Београд.
- Popović-Rodoljub 1892: М. С. Popović, *Srpske narodne umotvorine*. Књига прва, *Srpske sevdalinke. Из ковчежица Мар. С. Поповића – Родолјуба*. Панчево: Штампарија браће Јовановића. [orig.] Поповић-Родолуб 1892: М. С. Поповић, *Српске народне умотворине*. Књига прва, *Српске севаљинке. Из ковчежица Мар. С. Поповића – Родолјуба*. Панчево: Штампарија браће Јовановића.
- Radojević 1912: В. Radojević, *Srpske narodne pjesme iz okoline hercegovačke i dubrovačke*, Fresno. [orig.] Радојевић 1912: В. Радојевић, *Српске народне пјесме из околине херцеговачке и дубровачке*, Фресно.
- Simić 1953: Лј. Simić, *Pesme јајаџког краја*, Bilten Instituta za proučavanje folklorа. Vol. II, Sarajevo.
- Simić 1959: Лј. Simić, *Narodne pesme*, Glasnik Zemaljskog muzeја, NS, [E] 1959; 14, str. 169–207.
- Simić 1961: Лј. Simić, *Narodne pesme stanovništva Livanjskog polја*, GZMS, E, Sarajevo.
- Simić 1966: Лј. Simić, *Narodne pesme stanovništva једног дела Bosanske Posavine*. Glasnik Zemaljskog muzeја, NS [E] 1966; 20–21, 167–208.
- Vrčević 1890: В. Vrčević, *Hercegovačke narodne pjesme (које само Срби мухамедове вјере пјевају)*, Dubrovnik. [orig.] Врчевић 1890: В. Врчевић, *Херцеговачке народне пјесме (које само Срби мухамедове вјере пјевају)*, Дубровник.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ / REFERENCE LIST

- Ajdačić 2004: Д. Ajdačić, „О неким мистификацијамa народних песама балканских Словена у 19. веку”, *Прилози проучавању фолклора балканских словена*, Beograd: Д. Ajdačić-Научно друштво за словенске уметности и културе, стр. 201–218. [orig.] Ajdačić 2004: Д. Ajdačić, „О неким мистификацијамa народних песама балканских Словена у 19. веку”, *Прилози проучавању фолклора балканских словена*. Beograd: Д. Ajdačić-Научно друштво за словенске уметности и културе, стр. 201–218.
- Asman 2011: А. Asman, *Duga senka prošlosti: kultura sećanja i politike povesti*, Beograd: XX век
- Bibliografija 1991: М. Bogavac, Д. Miličević, Р. Popović, С. Subašić, Е. Kazaz, *Bibliografija književnih priloga u listovima i časopisima Bosne i Hercegovine (1850–1918)*, Sarajevo: Institut za književnost.
- Ćorović 1925: В. Ćorović, *Bosna i Hercegovina*, Beograd: Srpska književna zadruga. [orig.] Ћоровић 1925: В. Ћоровић, *Босна и Херцеговина*, Београд: Српска књижевна задруга.
- Džonić 1954: У. Džonić, „Srpske narodne pjesme u Bosanskoј vili 1885–1914. Bibliografija”, *Život* (1954), књ. IV/454–465; књ. V/620–634.

- Garonja-Radovanac 2011: S. Garonja-Radovanac, „Vojislav Jovanović Marambo i njegovo proučavanje mistifikacija u srpskoj narodnoj poeziji”, *Istina, misifikacija, laža v slavjanskite jezici, literaturi i kulturi*. Sbornik s dokladi ot Desetite nacionalni slavistični četeniia posveteni na 90-godišninata ot roždenieto na prof. Svetomir Ivančev, 22–24. april 2010. Sofija. [orig.] Гароња-Радованац 2011: С. Гароња-Радованац, „Војислав Јовановић Марамбо и његово проучавање мистификација у српској народној поезији”, *Истина, мистификација, лажа в славјанските езици, литература и култура*. Сборник с доклади от Десетите национални славистични четения посветени на 90-годишнината от рождението на проф. Светомир Иванчев, 22–24. април 2010. Софија.
- Jovanović 1956: V. Jovanović, „Sto hiljada pesama, ali – koliko falsifikata? Haos u narodnoj poeziji”, *NIN*, br. 264. (22. januar 1956). [orig.] Јовановић 1956: В. Јовановић, „Сто хиљада песама, али – колико фалсификата? Хаос у народној поезији”, *НИН*, бр. 264. (22. јануар 1956).
- Jovanović 1997: V. Jovanović, „O lažnoj narodnoj poeziji”, *Književna istorija*, XXIX (1997) 102, str. 193–240. [orig.] Јовановић 1997: В. Јовановић, „О лажној народној поезији”, *Књижевна историја*, XXIX (1997) 102, стр. 193–240.
- Jovanović 2001: V. Jovanović Marambo, „Krašićevi plagijati”, *Zbornik radova o narodnoj književnosti*, I. Nikolić i D. Ajdačić (prir.), Beograd: Univerzitetska biblioteka „Svetozar Marković”, str. 261–271. [orig.] Јовановић 2001: В. Јовановић Марамбо, „Крашићеви плагијати”, *Зборник радова о народној књижевности*, И. Николић и Д. Ајдачић (прир.), Београд: Универзитетска библиотека „Светозар Марковић”, стр. 261–271.
- Kruševac 1947: T. Kruševac, „Najplodniji period sakupljanja narodnih umotvorina u Bosni”, *Pregled*, Sarajevo 1947, knj. II, 11–12, 834.
- Lévy-Strauss 1958: C. Lévy-Strauss, *Antropologie structurale*, Paris: Plon.
- Nikolić 1966: I. Nikolić, *Pregled rukopisnih zbirki narodnih umotvorina koje se nalaze u Etnografskoj zbirci Arhiva Srpske akademije nauka i umetnosti (1886–1966)*, Rukopis. [orig.] Николић 1966: И. Николић, *Преглед рукописних збирки народних умотворина које се налазе у Етнографској збирци Архива Српске академије наука и уметности (1886–1966)*, Рукопис.
- Palavestra 2003: V. Palavestra, *Historijska usmena predanja iz Bosne i Hercegovine (Historijska usmena predanja - Zbornik predanja – Komentar)*, Priredio M. Niškanović, Beograd: Srpski genealoški centar. [orig.] Палавестра 2003: В. Палавестра, *Хисторијска усмена предања из Босне и Херцеговине (Хисторијска усмена предања – Зборник предања – Коментари)*, Приредио М. Нишкановић, Београд: Српски генеалошки центар.
- Pandurević 2008: J. Pandurević, „Objavljivanje narodnih umotvorina u Bosanskoj vili kao vid političke borbe”, *Književnost, društvo, politika*, Kragujevac: FILUM, str. 187–197. [orig.] Пандуревић 2008: Ј. Пандуревић, „Објављивање народних умотворина у Босанској вили као вид политичке борбе”, *Књижевност, друштво, политика*, Крагујевац: ФИЛУМ, стр. 187–197.
- Pantić 2008: M. Pantić, „Rukopis Zbornik (Antologija) lažne narodne poezije Vojislava M. Jovanovića”, *Slovenski folklor i folkloristika na razmeđi dva milenijuma*, Zbornik radova sa međunarodnog naučnog simpozijuma održanog 2–6. oktobra 2006. godine, Ur. Lj. Radenković, Beograd: Balkanološki institut SANU (Posebna izdanja 101), str. 377–500. [orig.] Пантић 2008: М. Пантић, „Рукопис Зборник (Антологија) лажне народне поезије Војислава М. Јовановића”, *Словенски фолклор и фолклористика на размеђу*

два миленијума, Зборник радова са међународног научног симпозијума одржаног 2–6. октобра 2006. године. Ур. Љ. Раденковић, Београд: Балканолошки институт САНУ (Посебна издања 101), стр. 377–500.

Pantić, 1996: M. Pantić, „Pravo i lažno u narodnom pesništvu, u svetu i kod nas, u prošlosti i danas”, *Pravo i lažno narodno pesništvo*, Zbornik radova sa naučnog skupa održanog 26–27.8. 1995. u Despotovcu, ur. M. Pantić, Despotovac: Narodna biblioteka „Resavska škola”, str. 9–33. [orig.] Пантић 1996: М. Пантић, „Право и лажно у народном песништву, у свету и код нас, у прошлости и данас”, *Право и лажно народно песништво*, Зборник радова са научног скупа одржаног 26–27.8. 1995. у Деспотовцу, ур. М. Пантић, Деспотовец: Народна библиотека „Ресавска школа”, стр. 9–33.

Proleksis enciklopedija: *Proleksis enciklopedija*, <http://proleksis.lzmk.hr/>, 4. 9. 2016.

Spomenica 1988: Grupa autora, *Spomenica stogodišnjice rada Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine 1888–1988*, Sarajevo.

Jelenka J. Pandurević

HONOURABLE ACADEMY!
(BEHIND THE SCENES)

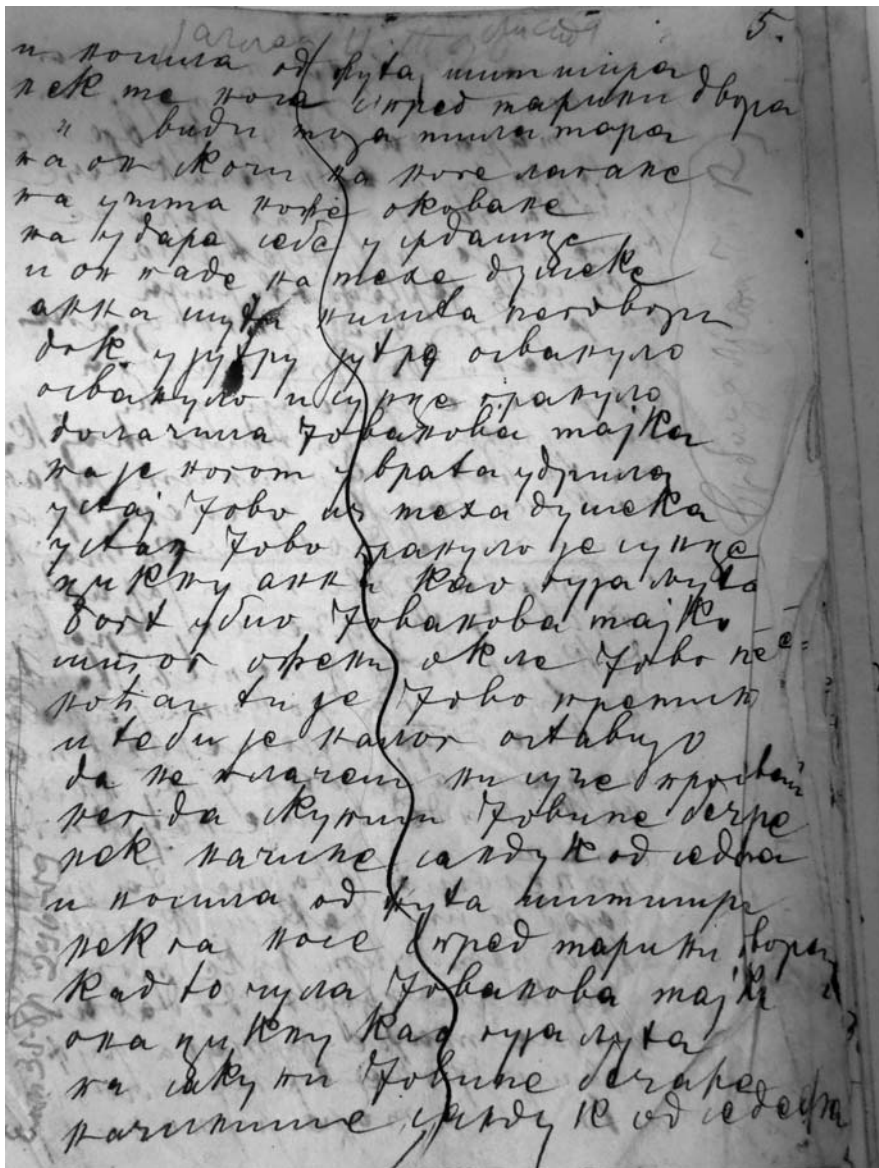
Summary

The paper highlights the necessity of publishing/digitalizing and conducting an argumentative critical evaluation of ethnographic collections from SANU Archives. A singled out case study of Jovan Zorić correspondence, who was one of the collectors of folklore proverbs and associates of the Serbian Royal Academy, revealed the social and historical context and the circumstances in which the project of collecting and redeeming Serbian folklore proverbs is realized. It also contributes to the arguments for discussing the authenticity of the collection, as well as the eventual reasons for its disruption.

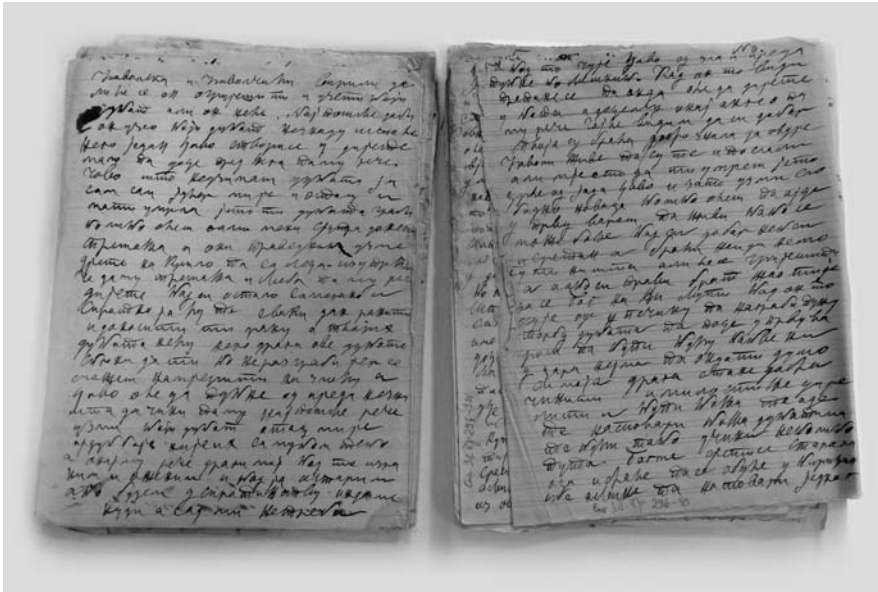
Key words: Serbian folk literature, manuscript collections, SANU Archive, records from Bosnia and Herzegovina

Рад примљен: 7. 10. 2016.

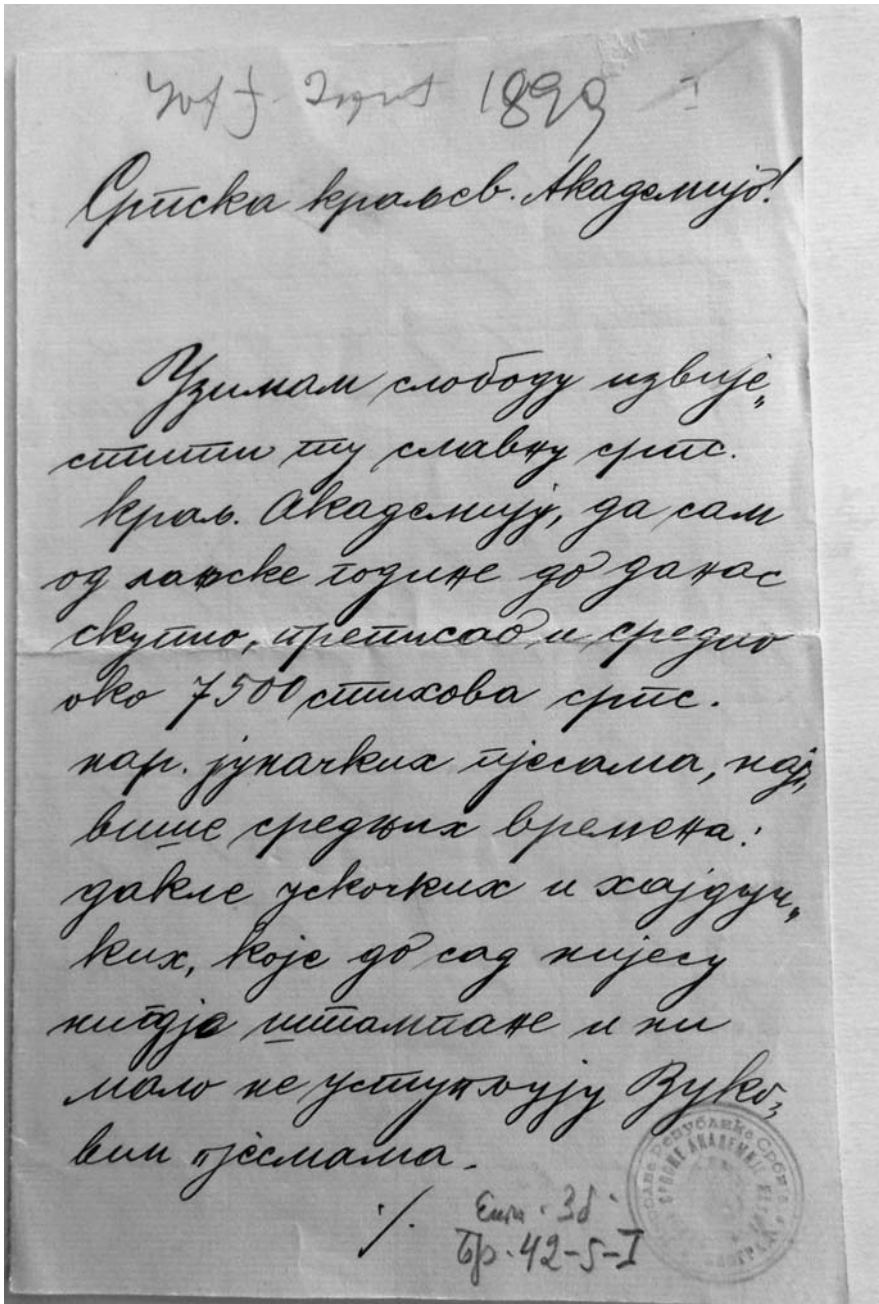
Рад прихваћен: 3. 11. 2016.

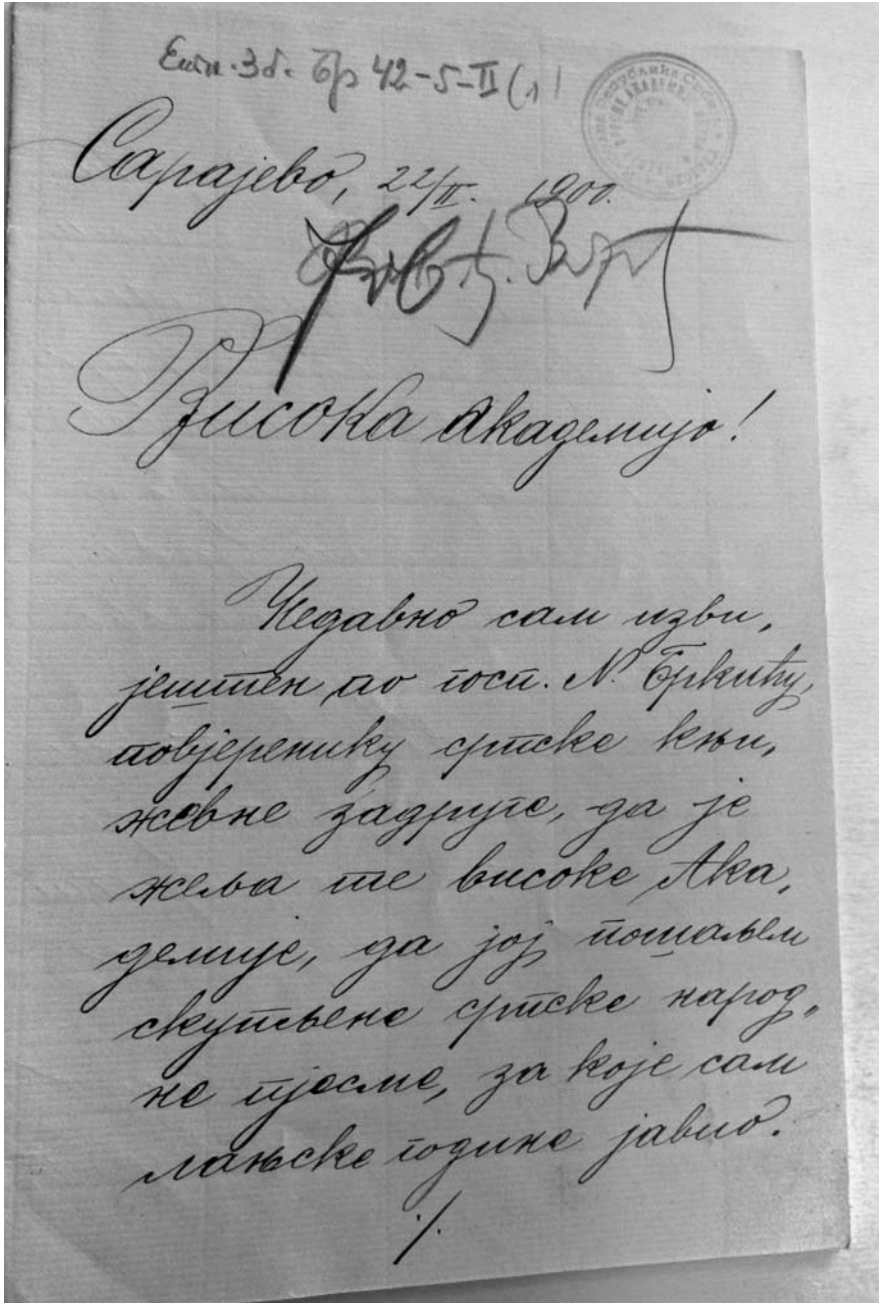
Сл. 2. Пример става рукописа Етнографске збирке САНУ

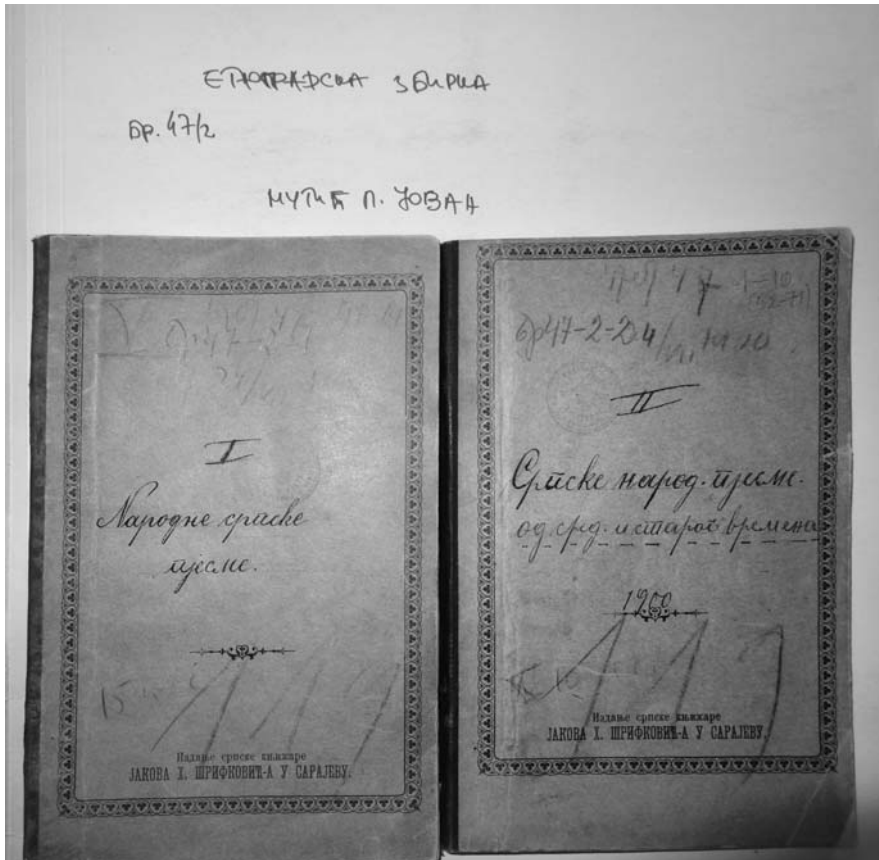
Сл. 3. Пример стања рукописа Етнографске збирке САНУ

Сл. 4. Писмо Јована Зорића (23. 5. 1899)

Сл. 5. Писмо Јована Зорића (22. 2. 1900)

Сл. 6. Документација Јована Мутића у Етнографској збирци САНУ

139

Садржај

I	Спартанска Новак и Велибашић Мери	1
II	Петровић Јован и Колуни Бу.	17
III	Метиница и Неветина	29
IV	Дуби Кукавица	30
V	Смрти и Крабевити	48
VI	Женидба Поповић, Савојан	53
VII	Орање Крабевити смрти	69
VIII	Десетот Јован у Визигану	72
IX	Три Пократица и Виле Најор	83
X	Од Загорја Баче	89
XI	Децет Боудане и Бубудаша Мујо	99
XII	Визија и Јован Боданић	109
XIII	Три Пократица и Косовану Амија	120
XIV	Женидба Јакшића Штепан	120
XV	Три сврабаше Петров Мрко	129
	и Трифко Граганић	

Сл. 7. Документација Јована Мудића у Етнографској збирци САНУ